

Redactioneel

De modernisering van het Wetboek van Strafvordering

prof. mr. M.F.H. (Marianne) Hirsch Ballin en prof. mr. P.A.M. (Pieter) Verrest*

2

Het wetsvoorstel ter ‘Vaststelling van het nieuwe Wetboek van Strafvordering’ is sinds 21 maart 2023 in behandeling bij de Tweede Kamer. Op het moment zitten we midden in de behandeling. Het verslag van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid van de Tweede Kamer over de zes boeken is gereed.¹ Blijkens de laatste voortgangsrapportage over de modernisering van het Wetboek van Strafvordering is het streven dat de ministers daarop voor de zomer van 2024 gaan reageren met één nota naar aanleiding van het verslag.² De Tweede Kamer heeft de mondelinge behandeling – met wetgevingsoverleggen per boek en plenaire debatten ter afronding – geagendeerd voor de eerste maanden van 2025.³

Tot zover kan worden gezegd dat de behandeling bij de Tweede Kamer gestructureerd en voortvarend verloopt. Met ondersteuning van strafrechtwetenschappers van vier universiteiten (Erasmus Universiteit Rotterdam, Radboud Universiteit, Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit Amsterdam), die voor elk boek een rapportage hebben uitgebracht aan de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid,⁴ is de vaste commissie erin geslaagd con-

form planning per boek een uitvoerig verslag op te stellen en vragen te formuleren.

Het nieuwe Wetboek van Strafvordering is er evenwel nog niet als deze vaststellingswet door het parlement wordt aanvaard – al is dat wel de hoofdmoot. Naast de vaststellingswet voor de Boeken 1 tot met 6, wordt er naar gestreefd dit jaar ook de tweede vaststellingswet voor de Boeken 7 en 8 aan de Tweede Kamer toe te zenden. Omdat deze boeken al deel uitmaken van het huidige Wetboek (Vijfde en Zesde Boek), gaat het om omzetting en aansluiting op de nieuwe Boeken 1 tot en met 6, en om wetsystematische verbeteringen. Verder, en dat is wezenlijker, lopen er nog drie andere wetgevingsporen: het innovatiespoor, het aanvullingspoor en het invoeringsspoor. In het kader van het innovatiespoor is de Innovatiewet Strafvordering al op 1 oktober 2022 in werking getreden.⁵ Daarmee wordt in de vorm van vijf pilots – die in real time worden gemonitord en geëvalueerd⁶ – ervaring opgedaan met enkele onderwerpen van het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Het gaat om herstelbemiddeling tijdens de berechting, het uitoefenen van lichte Bob-bevoegdheden door de hulpofficier van justitie, de mogelijkheid voor de strafrechter om prejudiciële vragen te stellen aan de Hoge Raad, het gebruik van audiovisuele verslaglegging voor de registratie van verhoren van getuigen en terechtzittingen, en enkele nieuwe digitale opsporingsbevoegdheden voor onderzoek in een digitale omgeving (netwerkzoeking).

* Marianne Hirsch Ballin is hoogleraar Straf- en strafprocesrecht aan de VU Amsterdam, advocaat bij Pels Rijken en redactielid van *Boom Strafblad*. Pieter Verrest is hoogleraar Straf(proces)recht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en lid van de redactie van *Boom Strafblad*.

1 *Kamerstukken II 2023/24, 36327, nrs. 5-10.*

2 *Kamerstukken I 2023/24, 29279, nr. V, p. 8* (negende voortgangsrapportage van 11 januari 2024).

3 www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?cfg=wetsvoorsteldetails&qry=wetsvoorstel%3A36327.

4 *Rapportage universiteiten Boek 1 Strafvordering in het algemeen*, bijlage bij *Kamerstukken II 2023/24, 36327. Rapportage universiteiten Boek 2 Het opsporingsonderzoek*, bijlage bij *Kamerstukken II 2023/24, 36327. Rapportage universiteiten Boek 3 Beslissingen over vervolging*, bijlage bij *Kamerstuk-*

ken II 2023/24, 36327. Rapportage universiteiten Boek 4 Berechting, bijlage bij *Kamerstukken II 2023/24, 36327. Rapportage universiteiten Boek 5 Rechtsmiddelen*, bijlage bij *Kamerstukken II 2023/24, 36327. Rapportage universiteiten Boek 6 Bijzondere regelingen*, bijlage bij *Kamerstukken II 2023/24, 36327.*

5 *Stb. 2022, 276.*

6 Zie de WODC-onderzoeken 3330a en 3330b (wodc.nl).

De ervaringen in de pilot voor de audiovisuele verslaglegging komen in dit themanummer in de bijdrage van Kramer aan de orde. De ervaringen die worden opgedaan in de pilots dienen uiteindelijk in het wetgevingsproces te worden meegenomen via het aanvullingsspoor. Voor de uiteindelijke inhoud van het nieuwe Wetboek heeft het aanvullingsspoor nog een belangrijke rol te vervullen. In het kader van het aanvullingsspoor worden wijzigingen en aanvullingen op de vaststellingswetten gedaan. Een voorstel voor nieuwe wetgeving voor een aantal actuele ontwikkelingen op het terrein van de strafvordering – zoals een regeling voor het maken van procesafspraken, de regeling van bevoegdheden tot analyse van vergaarde data en de gevolgen van het *Prokuraatuur*-arrest – is bewust niet op een laat moment nog in het wetsvoorstel voor vaststelling van de boeken 1 tot en met 6 gevoegd.⁷ De idee is dat deze actuele onderwerpen, weliswaar gebundeld, eerst een aparte discussie verdienen. Aan een aantal van die onderwerpen besteden we ook in dit themanummer aandacht.⁸ In het kader van het aanvullingsspoor worden blijkens de negende voortgangsrapportage twee aanvullingswetten verwacht, waarvan de eerste naar verwachting in april 2024 in consultatie gaat.⁹ Tot slot dient in het invoeringsproces (de invoeringswet en invoeringsrijkswet) het overgangsrecht vorm te krijgen. Voor de praktische implementatie van het Wetboek en de daarbij te verwachten complicaties is gedegen overdenking van het overgangsrecht van groot belang. Het streven is daarbij in ieder geval, mede gelet op de *Big bang*-strategie voor de inwerkingtreding, dat de duur van het overgangsrecht zo kort mogelijk wordt gehouden.¹⁰ Tot slot dienen voor elk boek algemene maatregelen van bestuur te worden opgesteld (uitvoeringsbesluiten). Ook dat heeft, vanzelfsprekend, grote betekenis voor de inhoudelijke (uit)werking van de (delegatie)bepalingen uit het nieuwe Wetboek. Concepten voor deze amvb's worden ook dit jaar opgesteld en zouden begin 2025 gereed moeten zijn voor formele consultatie.¹¹

Op 20 maart 2024 heeft de minister voor Rechtsbescherming ook een nieuwe (beoogde) datum voor de inwerkingtreding van het nieuwe Strafvordering bekendgemaakt: 1 april 2029.¹² Alhoewel de inwerkingtreding daarmee in de tijd vooruit is geschoven, is het heel goed dat er een datum voor inwerkingtreding is. Dat maakt de

inwerkingtreding tastbaar en stelt de praktijkorganisaties in staat de enorme implementatieopdracht op die basis in te richten. Het belang van een richtdatum voor de organisatie van opleidingen, digitaliseringsopdrachten en herijking van werkprocessen voor een succesvolle implementatie werd ook door de Commissie-Letschert (de commissie Implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering) benadrukt.¹³

Bij deze stand van zaken in het wetgevingsproces, midden in de behandeling van de eerste vaststellingswet bij de Tweede Kamer en terwijl de eerste aanvullingswet zeer binnenkort in consultatie wordt gebracht, achtte de redactie van *Boom Strafbblad* het aangewezen dit eerste nummer van 2024 te wijden aan het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Wij doen dat door vier onderdelen van het nieuwe Wetboek van Strafvordering te belichten die onzes inziens (meer) debat of verdere exploratie verdienen. Het gaat om: 1) data-analyse in het nieuwe Wetboek van Strafvordering (met bijdragen van Huisman en Stal); 2) de beweging naar voren (met bijdragen van Groos en Ruiters en Van der Meij); 3) de inbedding van de taken en verantwoordelijkheden van het Openbaar Ministerie (hierna: OM) in het nieuwe Wetboek van Strafvordering (met bijdragen van Mevis en Bonnes); en 4) de digitalisering van de strafrechtspleging (met bijdragen van De Wilde en Kramer). We hebben telkens gezocht naar zowel een wetenschappelijke visie als een visie vanuit de praktijk. Elk thema wordt geïntroduceerd en in perspectief geplaatst door een inleidende bijdrage van onze hand.

In dit nummer is tot slot een (DNA-)bijdrage opgenomen van Sophie Koning. Deze bijdrage gaat over de rol en het gebruik van artikel 12 Sv-procedures voor het aan de orde stellen van belangen die de individuele belangen van klager en beklagde overstijgen (ten behoeve van maatschappelijk debat). Op basis van empirisch onderzoek onder raadsheren aan de hand van een vijftal stellingen laat zij zien op welke wijze bij maatschappelijk gevoelige artikel 12 Sv-zaken democratische legitimiteitsproblemen ontstaan bij de beoordeling door de beklagrechtter. Daarmee past deze (DNA-)bijdrage in feite perfect bij dit themanummer – en in het bijzonder bij het derde onderwerp – nu het de (rechtsstatelijke) functie van de artikel 12 Sv-procedure als correctiemiddel op het vervolgingsmonopolie van het OM aan de orde stelt. Koning sluit dan ook af met een oproep aan de moderniseringswetgever om aandacht te besteden aan deze categorie van artikel 12 Sv-zaken ten behoeve van (ook) publieke en maatschappelijke belangen en de, in haar woorden, ‘daardoor veroorzaakte strijd om het algemeen belang’.

7 Het gaat verder onder andere om de rechterlijke toetsing bij hoge transacties, wijzigingen in de OM-afdoening, en het al dan niet afsplitsen van de behandeling van de vordering benadeelde partij van de inhoudelijke behandeling van de strafzaak.

8 Zie in het bijzonder het onderwerp geautomatiseerde data-analyse in het nieuwe Wetboek van Strafvordering (bijdrages Hirsch Ballin en Huisman) en het onderwerp inbedding van de taken en verantwoordelijkheden van het Openbaar Ministerie in het nieuwe Wetboek van Strafvordering (bijdrage Mevis).

9 *Kamerstukken I 2023/24, 29279*, nr. V, p. 8 (negende voortgangsrapportage van 11 januari 2024), p. 11-12.

10 *Advies van de Commissie implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering* (Commissie-Letschert), bijlage bij *Kamerstukken II 2020/21, 29279*, nr. 637 en *Kamerstukken I 2023/24, 29279*, nr. V, p. 13.

11 *Kamerstukken I 2023/24, 29279*, nr. V, p. 15.

12 *Kamerstukken I 2023/24, 36327*, nr. A.

13 *Advies van de Commissie implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering* (Commissie-Letschert), bijlage bij *Kamerstukken II 2020/21, 29279*, nr. 637, p. 5.